

MUSEETTIDNINGEN

Medlemsblad för Råå Museiförening

- * Vi synar kullerstensgatorna
- * Djävulsön - granne till Paradiset
- * Sommarens utställning

Verksamhetsberättelse 2010

Ett julpyntat musuem. Foto Sven Wittgren.

Sommaren 2010 var en solskenshistoria. Vattentemperaturen höll sig en bra bit över 20 grader, så även den mest försiktige vågade sig på ett bad. Inte ett moln på himlen så långt ögat kunde se. Åtminstone inte under juli och första hälften av augusti. Tänk att på hemmaplan njuta av den värme, som man annars måste åka till varmare länder för att uppleva. Men badväder gynnar inte museibesök. Trots de låga besökssiffrorna under sommaren blev årsresultatet 6 % bättre än föregående år, och besökssiffrorna för barn har ökat med 27 %. Detta ger oss hopp för framtiden.

Föreningsmöten

Föreningens årsmöte hölls som traditionen bjuder i Raus församlingsgård. 77 medlemmar var närvarande. Efter sedvanliga årsmötesförhandlingar och förtäring under muntert samspråk var det dags för kvällens föredrag. Anders Alestam sjötra-

fikområdeschef för Sydkustens sjötrafikområde talade om Sjösäkerhet i Öresund. Detta var inledningen till årets utställning Koll på Läget och gav oss en inblick i förutsättningarna för och genomförandet av lotsarbete.

Klas Helmersson, som är f.d. chef på Va-

samuseet, höll ett uppskattat anförande vid föreningens höstmöte. Som rubrik hade han valt ”Från vrak till världssensation – skeppet Vasa 50 år efter bärgningen”.

Bidrag

För en ideell förening är det svårt att få ihop intäkter som täcker kostnaderna, vilket gör behovet av finansiellt stöd nödvändigt. Under året som gått har föreningen fått bidrag från såväl det offentliga som organisationer och privatpersoner. Att ta emot skolklasser och ha ett tillrättalat material som passar på alla de olika skolformerna ingick i uppdraget från staden. Bidraget från Fartygsbefälhavarna gällde en simulatoranläggning. Föreningens före-nestor när det gällde guidning Sven Assarsson överlämnade en gåva i samband med sin 80-årsdag och minnesgåvor i samband med Eric Björcks bortgång kom in.

Marknadsföring

Årets stora satsning var deltagande i den stora turistmässan i Göteborg. Två representanter för museet träffade många representanter för Sydsveriges bussbolag och lämnade ut information om museet. Inför säsongen togs det fram en ny folder med information om utställningar och årets aktiviteter. Denna distribueras till turistbyråer, hotell, vandrarhem mm. Den upplevs ha stor genomslagskraft.

Museigänget

En ideell förening är beroende av eldsjälar och dessa utgör grunden i museigänget. De har hela tiden museets bästa för ögonen. En av våra verkliga eldsjälarna och tillika hedersordförande Eric Björck dog i början av året och lämnade ett stort tomrum efter sig.

Ska museet lyckas konkurrera om besökarna i en tid då utbudet för vuxna såväl som för barn är så stort, behövs alla goda krafter. Att bygga utställningar kräver kompetens inom många områden. Att hålla museet rent och fräscht såväl utvändigt som invändigt är viktigt och uppskattas av besökarna. Vakt hållning, kaffekokning, försäljning, guidning av såväl skolbarn som vuxna och motorkörning är några viktiga uppgifter bland många, många andra.

Årets arbeten

Under våren påbörjades upprustningen av de båtar som har sin plats utanför museet. Audioguiden, som via hörlurar guidar besökaren genom museet, har utökats med två stationer i motorhallen. Man får både information om motorerna och får höra ljudet från dem.

Museet har under en del av året haft två anställda via arbetsförmedlingen. Under sommarmånaderna hade museet kommunala sommarjobbare, vars huvudsakliga arbetsuppgifter var att hjälpa till med vakt hållningen.

Årets utställningar

”Koll på Läget” var samlingsnamnet på den utställning, som uppmärksammade besökaren på vilka det är som sköter tillsynen i Öresund. En fotoutställning om Svalandia från sjösättning till vrak fanns i båthallen. Keramiska alster tillverkade av Hugo Anderberg på Raus stenkärlsfabrik och Erik Engqvist fanns utställda.

Årets aktiviteter

I maj inleddes traditionsenligt museisången. F. hamndirektören P-O Jansson höll tal och förklarade museet öppnat. Motorljud och dragspelsmusik på Bryg-

gan gav besökarna en härlig stämning. Temahelger har anordnats med anknytning till lots, tull, kustbevakning o sjöräddning. Kurt Björklund har uppmärksammats i samband med att det var 30 år sedan han gav sig ut på sin första världsomsegling. En helg ägnades åt L. P. Sjöström och hans måleri. Tipspromenader på Råå var också uppskattat. Hamnvandringar, motorkörningar, Agentjakt, guidningar, ja listan kan göras lång.

Ett mycket lyckat evenemang var seglarfesten med många aktiviteter för såväl stora som små. Att hålla museet öppet julslytningssöndagen var nytt för museet med nuvarande placering. Det blev mycket lyckat med julmarknad, fiskdamm, kaffe och glögg. En modern stickad julkrubba tillsammans med Thara Lundgrens gamla krubba var spännande inslag. På Bryggan visades dels gammalt julpynt dels foton från julslytningarna hos Nilssons Conditori. Museet kommer säkert att hålla öppet under julslytningen även kommande år. Årets sista aktivitet var visning av Rååfilmen annandag jul. En hemvändardag för släkt och vänner. Det var inte lika många besökare som föregående år, då det var fullsatt i filmsalen.

Ekonomi

Trots små omkostnader för årets utställningar, stora publikdragande aktiviteter med loppis och kaffeservering, så klaras inte driften av museet utan stöd från staden och enskilda. Besöksantalet måste öka betydligt. För att locka fler i den alltmer hårdnande konkurrensen om besökare behöver utställningar och aktiviteter bli än mer attraktiva för såväl barn som vuxna. Här kommer erbjudandet om Kjell Hanssons samling som en utmärkt möjlighet att skapa intressanta utställningar för såväl

nya som gamla besökare.

Styrelse

Museiföreningens styrelse, som under året haft 10 protokollförda sammanträden, har under året bestått av
Marianne Wittgren ordförande
Hans-Ingvar Green v ordförande
Bengt Magnemark kassör
Gunilla Kittel sekreterare
Birgitta Rosenbäck
Ulf Nordin
Stina Norling
Martin Werner
Hans-Olof Olsson
Inga-Lena Stelzer
Ingrid Högberg

Tack styrelsen för det viktiga jobb ni utfört under året. Och speciellt tack Stina o Cal för vår fantastiska museitidning! Många, även de som bor långt från museet, känner sig genom denna delaktiga i vårt museiliv och ser förväntansfullt fram mot kommande nummer.

Tack alla ni som har bidragit till att vårt museum anses vara värt en omväg. För att även fortsättningsvis förtjäna detta goda rykte krävs ett extra engagemang hos alla medlemmar i Råå museiförening. Vi behöver fler besökare, och vi vet att bästa marknadsföringen är den personliga. Tipsa om museet som utflyktsmål till släkt och vänner. Ta dina arbetskamrater med på en guidad visning. Förlägg våravslutningen i din förening till museet. Tänk om vi kunde hjälpas åt att öka besöksantalet med 10 % kommande säsong. En tuff utmaning men med er hjälp kan vi göra det omöjliga möjligt!

Marianne Wittgren
Ordförande

Sjöfartens historia i Helsingborg

I förra numret av museitidningen uttalade jag en förhoppning om att Helsingborgs stads kulturnämnd skulle ställa sig positiv till att skapa möjligheter för oss att ta emot Kjell Hanssons stora samling.

En utredning, som initierades av Kulturnämnden och genomfördes av museirådet Karin Ohlsson och som presenterades den 17 nov 2010, föreslår bland annat att man ska satsa på de institutioner och verksamheter som på olika sätt redan idag arbetar med sjöfartens historia så att dessa kan stärkas och utvecklas. Utredningen föreslår också att man ska undersöka möjligheten samt de ekonomiska och planmässiga förutsättningarna för att bygga ut Råå museum, så att museet kan ta emot Kjell Hanssons maritima samling och samtidigt ge museet ett utvidgat uppdrag att bli den museiinstitution som representerar och presenterar sjöfarten och sjöfartens historia i Helsingborg. Dessutom föreslås att möjligheten ska undersökas att utnyttja H55-paviljongen publikt för att på olika sätt berätta om hamnen, rederierna, färjetrafiken och resandet över Sundet.

Beslutet i Kulturnämnden blev att uppdra

åt kulturchefen att arbeta vidare med och konkretisera de i utredningen framlagda förslagen med den huvudsakliga målsättningen att Råå museum kan bli den museiinstitution som gestaltar sjöfartens historia i Helsingborg och Helsingborgsregionen.

Vid senaste mötet mellan representanter för museet och Karin Ohlsson, som fortsatt är ansvarig för kontakten i denna fråga, enades man om att skapa en projektgrupp för det fortsatta arbetet. Att öppna museet mot havet är en av de bärande tankarna kring en eventuell tillbyggnad. En stor samlingshall och väl tilltagna förrådsutrymmen är också viktiga utgångspunkter. För det förberedande arbetet att skapa underlag för den detaljplan som ska upprättas har museet tagit hjälp av Inger Thede, som ritat tidigare tillbyggnader.

Marianne Wittgren

Djävulsön – granne till paradiset

Förra sommarens guidade vandring med Nils Pålsson gav mersmak. Läs på ordentligt, i sommar blir det nya vandringar på den spännande "ön". (Foto Sven Wittgren)

Jakten på gamla genuina Råå-miljöer och spännanden Rååbor fortsätter oförtrutet. Nils Pålsson är vår självklare guide men denna gång har vi hjälp av flera kunniga; Gunnel Råvik Ölmebring, Marianne Eskilsson Mattsson, Winnie Björk Hammarbäck och Karl-Gustav Nilsson bland andra.

Det är dags att utforska Stackaresidan, eller än värre Djävulsön! Lugn! Vi talar om Råås, just nu, kanske trendigaste bosättningsområde.

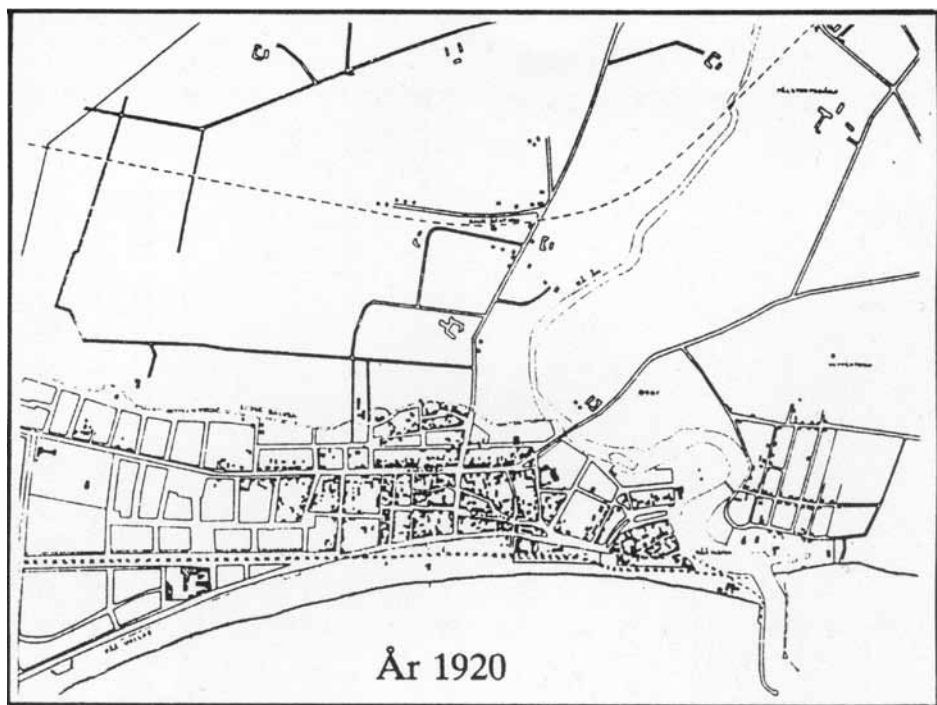
Stackaresida? Djävulsön? Varför dess dystra namn? Själv hade jag inte hört någon av benämningarna förrän de mångkunniga på vårt museum berättade. Vi, som bodde längre norrut, talade bara om "andra sidan bron" när vi skulle cykla ut på Ängarna.

Nu är det dags att utreda vad som kan ha gett upphov till "öns" märkliga namn och så ska vi spana i gatorna, titta på de gamla husen och symboliskt "knacka dör" för att få veta mera om några av de familjer som bosatte sig här under tidigt 1900-tal. Fiskare och sjömän do-

minerade då bebyggelsen tog fart, men det var den välbeställda Sven Göransson, skeppshandlaren från Nedre Läget, som först förstod områdets potential.. Han investerade i rejäla markområden och han lät bygga ett ståtligt hus på höjden där de färgglada radhusen nu ligger. Många kommer säkerligen ihåg det stora vita huset till höger om bron, det revs inte förrän på 1970-talet.

Vattensjukt deltaområde

Alla som har besökt vårt museum och studerat den fina modellen över gamla

Kartblad från 1920. Gatunätet var utlagt men det skulle dröja till 1939 innan området fördes in i Helsingborgs stadsplan. Notera alla husmarkeringar vid Ostindiegatan.

Råå har sett hur ett vattenrikt deltaområde breder ut sig söder om Råå-ån och öster om Sundet. Det finns också en utmärkt karta i *Helsingborgs historia del 1 över "Delta och strandvallsområde söder om Råå"*. Kartan är upprättad 1922-24 och visar de vattenflöden, torvsänkor och grusvallar som då fanns. Fortfarande finns bäckar och vattensamlingar och inte minst på våren efter snö- och issmältning är här ganska omfattande sankområden. Många äldre Råå-bor minns såväl skridskoåkning på "Måsarne" som jakten på grodrom och yngel i kalla vårbäckar och i de stora områden med bladvass som fanns och fortfarande finns..

Den fuktiga och ganska osunda marken och den magra sandiga jorden skapade ett ogästvänligt landskap. Den norra delen närmast ån var bättre än söderut

ner mot skjutbanan och "måsarne", men marken var genombruten av bäckar och visst var det fuktigt stora delar av året. Här låg kanske den starkaste förklaringen till namnet Stackaresidan.

– "Ja, här ville man väl inte bo, man tyckte nog lite synd om oss som gjorde det, det var verkligen fuktigt, men det fanns fördelar också. Vi barn lekte vid bäcken, "måsarne" frös lätt och grönsakerna frodades", berättar Marianne Eskilsson Mattsson, när vi samtalar om bosättningen i området. Marianne och hennes föräldrar hyrde under några år en lägenhet i Göran Göranssons stora hus, han hade ärvt det efter fadern Sven Göransson. Senare köpte hennes föräldrar Petter Jonassons hus, Ostindiegatan 8 och där bor Marianne och hennes familj idag.

"Görens" vita gård, lada och ludor upptog fortfarande på 1940-talet stora områden. Idag är vyn över ån annorlunda med det stora rosa huset och de färgglada radhusen. F v Johan Persons och Ivan Jonassons hus.

Stackaresidans förste Starke man

På en plankarta över Råå municipalsamhälle, fastställd 1889, finns en markering för markområde inritad i den nordvästliga delen av Pålstorps Vångar, vilken inte hade funnits med på tidigare kartor, och i *Bevarandeplanen för Råå* från 1991 finns en notering: *"Under 1900-talets första decennier skedde den största bebyggelseutvidgningen på Pålstorps Ångar söder om Råå-ån på tomter som bildades genom avsöndringar från stamfastigheten."*

Den utlagda stamfastigheten som det talas om var Sven Göranssons, och snart efter hans intåg, för drygt hundra år sedan, blev det färt i det tidigare i stort sett obebyggda området. Kring sekelskiftet hade han förvärvat marken, mycket mark. Merparten av allt markområde på

nordvästra delen upp mot Esket var hans domän, men successivt sålde han av rejäla bitar tomtmark och ett nytt villaområde växte upp längs främst Ostindiegatan under 1900-talets första decennier.

En snabb tillbakablick förklarar hur Sven Göransson kunde bli områdets Starke man, ägare till en gård med ekonomibyggnader, dessutom huvudredare för skonerten Sven Hedin, byggd 1909 på Sven Peter Nilsson varv.

Göran Svensson, Sven Göranssons far hade startat skeppshandel på Patrullgatan 2 redan 1865 (Jan Davidsson). Familjen bodde på Övre läget men fru Svensson tillhörde krögardynastin Göransson, som var "stora spelare" på Nedre Läget. Troligen tack vare det släktbandet hade Göran Svensson kunnat förvärva fastigheten Råå nr 7, en gång känd som *Kulltses*,

namnschiffret finns fortfarande på järnräcket, och här etablerat en innehållsrik skeppshandel.

"... Där fanns allt. Tågvirke, tjära, lyktor och flaggor delade plats med tyger och sybehör, snus och tobak. Korv, smör, och bröd tog smak av Java-kaffet ... Rökt fläsk, skinka och dricka fanns på disken jämte oljekläder och dommerier (överdragskläder) av egen tillverkning". Så skriver Jan Davidsson bland annat i en artikel i *Kring Kärnan* från 1968.

1915 såldes skeppshandeln, konkurrensen med Råå Handelsförening påverkade intäkterna och i det stora vita huset på andra sidan frodades andra verksamheter.

Djur i ladugården, odlingar av främst potatis och grönsaker, dessutom levererade gårdens hönor ägg och korna mjölk. När sonen Göransson tagit över gården skrev han sig som trädgårdsmästare och hans fru Frida skötte försäljningen av gårdens produkter. Och så inbringade ju försäljningen av tomtmark goda slantar.

Det var så här det började, med Sven Göransson och hans familj, den stora etableringen tog fart längs med Ostindiegatan, men vi börjar västerut.

Skeppare Olofsson på Västindiegatan

Säg Västindiegatan och vi tänker väl alla främst på de träbåtsvarv som växte upp längs hamnutloppet vid åns östra sida under 1900-talets första hälft. Först Holms, så Lundh, Johannesson, Bernhard Påls-son, Råå Båtvarv... duktiga entreprenörer och skickliga båtbyggare var de alla, men de blev uppmärksammade i museitidningen redan hösten 2008, så nu vår de lämna plats för andra profiler.

Nils Peter Olofsson var en av de allra första att bygga sitt hus på Stackaresidan. 1894 flyttade han och hans familj till egen fastighet på adressen Västindiegatan 17, kvarteret Fältet, Örby, Pålstorps ängar. Han var skeppare, född i Raus församling 1865 och gift med Anna Maria Persson från Bårslöv. När den unga familjen flyttade till sitt hus fanns redan fyra barn i

Västindiegatan 17, Skeppare och båtbyggare Nils Peter Olofsson var en av de första som byggde sitt hem på Stackaresidan. Han flyttade hit med familjen 1894.

familjen och ytterligare fem skulle födas här, ett barn vartannat år!

För ett par år sedan kom Nils Peter Olofssons dotterson Karl-Gustav Nilsson till museet och lämnade en del kopior av släkttforskningspapper, bilder och klipp, bland annat ett tidningsurklipp från Helsingborgs dagblad från hösten 1940. Då fyllde kapten Olofsson 75 år. Klippet är intressant läsning om en arbetssam och rutinerad sjöfarare och båtbyggare, och Karl-Gustav Nilsson berättar med glädje om sin morfar som lät honom, som ung pojke, vara handräckning hemma på tomtens när den årliga snipan, ibland blev det två, byggdes i den stora trädgården.

Västindien hade Nils Peter passande nog besökt flera gånger under sina seglatser, Hans hade seglat med flera Rååskepp, Victoria, Alf, Neptun, och Delfin bland andra, men 1919 gick han i land. Hans sista segling var som skeppare på Prima, och när Kopperverket hade sin "hemmahamn" på Råå var Prima åter-

kommande gäst med sina leveranser av kopparkis.

Utöver ca fyrtio snipor, arbete på Holms skeppsvarv och modellbyggen hann den gamla sjöbussen efter sin "landgång" 1919, att hjälpa sonen Gustav Albin med husbygge på Ostindiegatan nr 24. Han var också mästaren till Emanuelkyrkans votivskepp, som vi tidigare berättat om.

Nils Peter Olofsson avled 1944. Hans två hus (?) fick skyltar med namnen Hansson och Engstam och det är de namnen som står på min lista som Nils Pålsson har sammanställt. Idag är de gamla husen rivna, de har lämnat plats för de stiliga moderna nybyggen som nu allt mera präglar den gamla gatan.

Fiskare och sjömän

Vi stannar kvar en stund på Västindiegatan och konstaterar att havet är centralt för de flesta som bosatte sig här under tidigt 1900-tal.

Arbetet på landbacken krävande även det starka armar. Ivan Jonasson, Nils Svensson och Artur Jonasson sliter med garnen. Tur att barnbarnet Berne hjälper till!

Längst mot söder bodde Kalle Bourgmans med hustru, ett färgstarkt par som min guide Nisse kan åtskilliga skrönor om. Jag fastnade för den där ”Nanna” Bourgmans. En söndag förmiddag hade hon satt sig för att måla staketets insida. Tänk själv en PÅ EN SÖNDAG, på RÅÅ. Så gör man bara inte! Vilodagen ska helgas. Åtminstone förr. Tyvärr kom någon gående förbi, men Bourgmanskan var snabb i repliken och förklarade:

– ”Ja, här sieder ja å vinkar te vår herre, å int’ sir han nået for att ja har en pensel i näven...”

Norr om Bourgmans tätnade bebyggelsen. Efter en omfattande torkplats för bottengarn kommer vi till ett säkert landmärke. Lasse Rökare. Lasses farfar, Nils Petter Svensson lät bygga sitt hus kring sekelskiftet, alldeles söder om Nils Peter Olofssons. Men sedan var det ganska så tomt på den sidan av vägen under 1900-talets första hälft. På den östra sidan däremot där slog sig flera familjer ner. Fiskare Jönsson norr om Holms och så familjerna Knutssons, Peterssons och Backes. En doft av hav kan man säga sammanfattningsvis om Västindiegatan.

Nyckeln till Ostindiegatan

Nu är vi vid Djävulsöns hjärta – Ostindiegatan. Det är längs denna gata som ett nytt villasamhälle växte fram under 1900-talets första decennier. Husen byggdes oftast med ”finsidan” och ingång mot gatan, flera hus var parhus och samtliga hade rejäl tomtmark väster eller öster ut. Husen på gatans västra sida, om vi blickar söderut var ofta så kallade suterränghus på grund av tomternas nivåskillnader. Från gatunivå och ner mot backen var lutningen rejäl.

”Sven Görens” var länge beteckningen på den stora vita gården som vände bästa sidan västerut mot havet och baksidan

mot Ostindiegatan. Senare när sonen Göran hade tagit över blev det ”Görens”. Där det rosa huset finns idag fanns såväl lador, ludor och hoddor och här fanns både häst och kor och gott om hönor.

– ”Ladorna, eller var det ludorna, var viktiga när jag var pojke”, berättar Nisse Pålsson. ”Här hade Listorps fotbollslag sina informationslappar. Hela laget kom från husen häromkring, det var Svensare, Knutsare, Lindare och Jönsare och de var inte lätta att tas med när vi från Åkrokens IF skulle möta dom. Vi tyckte att domaren Osvald Råvik favoriserade Listorparna”. Tro det?

Huvudgatan befolkas

Dags att starta vår vandring söderut och vi börjar på västra sidan, men tyvärr kan vi inte ”titta in” i alla intressanta hus. Då skulle vår museitidning inte räckta till. Jag har i min hand en gatuskiss och flera sidor minnesanteckningar, som Gunnell Råvik Ölmebring har skickat och så förstås en noggrann namnlista från Nisse. Dessutom får jag ”kött på benen” av Marianne Eskilsson Mattsson. Hon är visserligen lite väl ung för uppdraget, men hennes far, Edvin Eskilsson var en av de sex som startade Råå Båtvarv så familjen har levtt ”mitt i” området.

Det första huset vi stannar inför är förstås nr 4, Lundsahuset eller Lindarnas. ”Lundsahuset” efter Christian Lund, som samarbetade med Emil Holm alldeles i början av 1900-talet men senare startade eget varv. ”Lindarnas” blev förstås huset kallat under alla år då bröderna Lind huserade här.

Nummer 6 är en vacker kaptensvilla. Här bodde en av de legendariska Råå-kaptenerna, Ferdinand Bengtsson, befälhavare i sin krafts dagar, som det brukar heta, på Råwall rederiernas 3-mastade skonert Zenitha. På äldre dar ägnade han sig åt fiske, Råå Båtvarvs första nybygge

Norr delen av Ostindiegatan idag, sedd från söder. Till vänster nr 6 en gång Ferdinand Bengtssons, kaptan på Zenitha, stiliga hem. (Foto Johnny B-son)

var en snipa till kaptan Bengtsson. Och så blev han känd för sitt trätande med fiskebrodern Olle Nilsson på andra sidan ån. Två herrar med klurig humor och snabba i repliken. De bidrog båda med goda skrönor till eftervärlden.

Jonasson-klanen

Nu är det dags för det första Jonasson-huset. Fem bröder Jonasson bosatte sig på denna sida ån, Ivan, Artur, Nils, Arvid och Petter. Deras far Jonas på vallen, Jonas Nilsson på Köpmansgatan, hade tjänat goda pengar på sitt fiske och sönerna försågs med tomtmark, inköpt av Göran Göransson. Och rejäla hus lät de bygga sig, fyra av dem längs Ostindiegatan och en, äldste sonen Ivan vid Kattegattgatan.

Fiske och fiskförsäljning i rejäl omfattning innebar hårt arbete men goda

inkomster. Bröderna gick samman med andra Råå-fiskare i ett Fiskelag, där ingick tre båtar men man hade gemensam försäljning via Fiskarnas Fiskeexport. Arvid den yngste av bröderna Jonasson öppnade efter en tid egen försäljning och startade Råå Fiskeexport.

Petter Jonasson byggde till sig nr 8, det hus som Edvin Eskilsson senare köpte. Petter var utbildad sjökaptan, men återvände efter några år till sjöss till fisket på Råå. Artur och Ivan hade båten "Nisse", Nils Jonasson hade tillsammans med Janne Persson båten "Försöket" och Nils Svenssons båt "Arne" ingick också i laget. Tillsammans ägde fiskelaget sex bottengarn som mest, utöver andra garn och rusor

Du som vill veta mera om de driftiga bröderna och deras arbetsliv, gå in på vår

hemsida, klicka webböversikt, scrolla till Museitidningen och tryck på våren 1997. Här hittar du två läsvärda artiklar.

Lejonhuset

I nr 10, Lejonhuset, bodde en av de välkända Råå-profilerna, Anders Peter Persson, fiskare och konstnär. Mannen som berättat om dramatiska minnen från stormiga fiskeresor och som målat och skulpterat med stor konstnärlig känslighet. Museitidningen har tidigare presenterat honom och hans gärning så detta får mera bli en påminnelse om hans existens.

Anders Peter och hustrun Karolina flyttade in med sin familj i nr 10 redan 1903 och sonsonen Bertil Persson har berättat att tomten som farfadern förvärvade var endast 10 meter bred men sträckte sig från Esket ända ner till stranden, 500 m! genom tomten (Läs mera om APP i nr 1/1999, finns på museets hemsida).

Glöm inte att njuta av anblicken av det gamla lejonet utanför nr 10, när det blir dags för vårpromenaden. Såväl lejon som den stiliga kolonnen med den antikiserade skålen på toppen är formgivna av APP, de är gjutna i betong liksom staketet med sina små klot. Titta noga på lejonet – jag tror att det är ett självporträtt. Visst ser det ut som en klok gammal man?

Fiskare på rad

Från nr 6 till och med nr 20 hyste alla hus på den västra sidan fiskare eller sjömän, och i nr 22 bodde hammmästaren så då inkluderar vi det också. Efter Bengtsson, Jonasson, och Persson följde Urbom, Svensson, som med sin båt Arne tillhörde samma fiskelag som Jonasson-bröderna, Jönsson och så Janne Persson och Nils Jonasson i parhuset nr 18 och 20.

Nu börjar det bli lite komplicerat med ”vem är vem”. Som tur är bidrar Gunnel

Lejonet! Visst är det ett självporträtt av Anders Petter Persson, Råås uppskattade konstnär OCH fiskare. Lejon och elegant grindstolpe är gjutna i betong men skapade av Anders Petter. (Foto Johnny B-son)

Råvik med sina goda kunskaper, Hanna och Janne Persson var hennes morföräldrar.

Alltså, Janne Persson var bror till Anders Peter Persson och han var gift med Hanna som var född Pålsson. Hanna var syster till Bernhard Pålsson som bodde på parallellgatan Lidängsgatan, hon var också syster till Paul Pålsson, min guide Nisses far. Dessutom var Janne Perssons syster Tilda gift med Bernhard Pålsson. Dubbelsläkt alltså. Det är som vanligt, alla är släkt med alla. Typiskt Råå!

Men det är inte slut med det, nu tillbaka till Jonassons. Petter Jonassons bror Nils var ”macker”, fiskekompis med, Janne Persson. Deras båt hette ”Försöket”. 1909 byggde de två arbetskamraterna dubbelhuset nr 18/20. Husen var så kallade suterränghus och inne på gården fanns trappor upp till huvudingångarna, trappor med ståtliga silverfärgade järnräcken med blommönster. Köksingången var ut mot gatan via verandor. De båda familjerna hade var sin trädgård med rabatter och fruktträd, en grusgång mellan trädgårdarna ledde ner till bäcken.

Dessutom hade båda familjer var sin tomt mitt emot varandra på Östersjögatan. Mormor och morfar hade både höns och kalkoner, berättar Gunnel. Kycklingarna föddes upp på vinden i huset och flyttades över när de vuxit till sig lite. Här fanns också bärbuskar, potatis och grönsaker.

Nr 22 och nr 24 är gatans sista hus på västra sidan. I tjugotvåan bodde Artur Persson, Anders Peter Perssons son, med familj. Där var släkten igen! Artur var hammästare och alltså sjönära.

Gustav Albin Olofsson i nästa hus, tillhörde inte något fiskaregäng. Han var spårvagnsförare, Men han hade anor från havet. Han var son till Nils Peter Olofsson på Västindiegatan. Far och son hade

själva byggt det fina huset. Gustav Albin hade två stiliga söner, Roland och Bo, vilket samtliga damer jag talat med har påpekat.

Över till Östra sidan

Lite längre kliv får vi allt ta i fortsättningen, men nu går vi tvärs över Ostindiegatan och kommer till yngste brodern Jonasson, Arvid, gift med Selma som var syster till Rya Kalle. Då vet ni säkert. Granne på vägen norrut var familjen John Kropp.

”Efter en stig i gräset ligger nr 21. Där bodde ytterligare en fiskekompis till min morfar. Oskar Knutsson, en kortvuxen gubbe med keps.” så skriver Gunnel och tillägger; ”ofta mötte man fiskaregubbarna på gatan iklädda dongeriställ, på väg till eller från båtarna, Väl hemma med näten var det kvinnornas tur att ta vid med att böda – laga – garnen, som hängdes upp på stöttor på Backen”.

Backen var grönområdet söder om Ostindiegatan.

På var sin sida om Östersjögatan bodde familjerna Nilsson och Lind, och i huset nedanför bodde skepparen Olof Knutsson, eller hette han Anders?

Just före Nordsjögatan, i nr 11, är det dags för nästa Jonassonfamilj. Artur Jonasson gift med Hilma. Om Hilma har Otto von Friesen skrivit intressant i Museitidningen nr1/97. Hilma berättar och Otto återger historien om ett liv som fiskarehustru, med arbete och glädje. På andra sidan gatan bodde en storfiskare Janne Jönsson – Nicke-Janne kallad. Han var far till Börje Jönsson, som var far till Anders ”Spiggen” Jönsson. Tre generationer med fiske i fokus. Jag säger bara ”Fri”, den enda stora fiskebåt, byggd på Bernhard Pålssons varv vilken fortfarande finns med Råå som hemmahamn.

Kapgatan är ju en egen storhet så vi

Hos Ivan Jonasson på Kattegattsgatan var trädgårdsbordet ett fint inomhusbord med kaffeduken på. Ivan med hustru till vänster; gossen till höger barnbarnet Hans-Ingvar.

kollar bara in huset som kallades Gula faran och som inrymde många av de Listorpspelare som Nils Pålsson hade svårt att besegra. Det är granne till Rosa huset som byggdes på den mark där Göran Göransson hade ludor!

Kattegattgatan

Vi viker österut, på den bild som visar Stackaresidans norra del syns väl hur Göranssonska gården med sina lador fortfarande dominerar. Men givetvis bor här en Jonasson. Äldste broder Ivan och hans familj bodde i huset närmast "Görens".

Jonas på vallens sju barn var födda mellan 1881 och 1895, så ska vi gissa på åren 1910 -1920 som byggår för sönerns hus. Det var de decennierna som den stora byggboomen drog igång på denna sida ån. Ivans hus var byggt 1914, då ansågs fortfarande att detta var osäker mark med sina sankta partier så man stabiliserade grunden bland annat med ett av kvarnhju-

len från den nedbrunna Möllan vid hotellet.

Vi tar ett kliv till funkishuset. Här bodde Sven Göranssons son Harry, som inte fick ärva marken men en båt. Harry blev skeppare, välkänd sådan. Bodil Holmqvist berättar i en artikel i "Kvinna på Råå" om sin avlägsna släkting Harry, som hon intervjuade när han var mer än 90 år gammal.

Harry Göransson var 15 år när han mönstrade på en skonare som gick med tegel mellan Helsingborg och Oslo. Kanske var det den skonare som hans far varit huvudredare för. Å andra sidan klagade han och berättade om både vägglös och dålig mat och det ska vi väl inte tro om Sven Göransson? Harry etablerade sig redan 17 år gammal som skeppare på en fiskebåt med ytterligare två mans besättning, Senare köpte han tillsammans med de två besättningsmännen en stor fiskebåt i Simrishamn.

Ivan Jonassons hus längs Kattegattgatan är byggt 1914. För att stabilisera grunden, marken var sank, lade man ner ett stort kvarnhjul från Möllan som brann ner 1909.

Harry Göransson gick också in som delägare i kalkbruket som byggdes på 1920-talet vid Lidängsgatan. Det lär han ha gjort för att han med sin galeas skulle få skeppa laster av kalksten till bruket. Han har uppgivit i en intervju med Curt Persson att han som skeppare gjorde trettiosex resor under åren 1926 och 1927 till kalkbrukets lasta vid Kattegattsgatan. 1924 hade träbron förbättrats, klaffarna kunde vevas upp och skutor kunde då gå upp i ån.

Nedslag på Lidängsgatan

Lidängsgatan sträcker sig nästan ända ned till skjutbanan, men många av husen längst i söder har fram till nutid var hus för sommar- och fritidsboende.

Emily och Hugo Anderberg, Raus Stenkärlsfabriks nestor, bodde längst i norr mot Kattegattsgatan. Mellan de två gatorna etablerades en bit in på 1920-talet det Nya Kalkbruket, 1700-talsbruket hade legat en bit in vid Fiskaregatan. Tyvärr överlevde inte bruket någon längre tid. Den kvadratiske gula tegelbyggnad

Det kortlivade kalkbruket gav Stackaresidan en ny profil under ett par decennier.

den, som bäst syns från Kattégattsgatan, är vad som finns kvar.

Gatans västra sida domineras av sjöfarare och fiskare och deras familjer. Alfred Petersson, Johan Mårtensson, Kristian Andersson, Klas Bruce och Arvid Sandberg står alla noterades på Nils Pålssons listor. Och vid gatans mitt tronade Nisses farbror Bernhard Pålsson. Han med varvet vid Västindiegatan.

Även på östra sidan fanns förstås familjer som hade havet som arbetsplats. Marianne Mattsson kommer främst ihåg ”Älskade Vänner Andersson”! Vem var det?

Axel Andersson var sjökapten och seglade för Råwall rederierna liksom brodern Jacob. 1930 köpte Råwalls det stiliga statusskeppet, den 4-mastade skonerten Marcia där Axel blev kapten. Brode Jacob krönte sin karriär som befäl på Tana. Under sin långa sjökarriär hade Axel upplevt många färder, stormar och dramatiska sjöäventyr och det sägs att

han i en svår stund åkallat högre makter med orden ”Älskade Vänner”. Stärkt av framgången lär han efter det hälsat alla med orden ”Älskade vänner”. Sant eller falskt? Bra historia i alla fall.

Två avstickare

Ett kort gatt ledde från Lidängsgatan upp mot dagens Lommagatan. Där låg Oskar Hanssons snickeri. Oskar hade byggt båtar på Holms varv som ung pojke men startat sitt eget snickeri. Oskars söner tog sig namnet Råvik, låter välbekant eller hur? Många av oss har suttit i skolbänkarna med en ”magister Råvik” i katedern.

1944 intervjuades Oskar Hansson av Rut Liedgren från Nordiska Museet och han gav en färgstark skildring av livet på Råå när förra seklet var ungt. Vi klipper några rader:

– *”Å slagsmål va här. Ingen kom igenom här på kvällarna, ingen kom fram. Di stjalpte vagnarna för dom å allt va di*

Sjökapt Axel Andersson, ”Älskade Vänner” kallad av omgivningen förde befäl på Råwallrederiets 4-mastade skonert Marcia, en vårt lands största träskutor.

gjorde. Di levde bus riktig där ve bron, pågarna här. Polisen som va här före Jöns Magnusson, den slo di ihjäl – ja, han rymde te Amerika, den, som hade gjort de.”

Hårda bud! Då var det nog lugnare minnen på den andra lilla gatan västerut, Läsögatan. Där växte Olly och Hugo Andersson upp med sina föräldrar, som var engagerade inom frikyrkorna på Råå. Fadern var sjökapten och övertog befälet på Olof Bengtssons Regina när kapten Bengtsson mönstrat av sig själv. I nr 2/2004 berättade Olly, som hade det Björkska hästminnet, om uppväxten nära Esket, om musiklivet på Råå och broder Hugos musikaliska och konstnärliga framgångar.

Kapgatan

Den första tvärgatan österut mellan Ostindiegatan och Lidängsgatan är Kapgatan, den fortsätter ner till Västindiegatan, men då som grusväg.

Kapgatan är för många förknippad Linds Motorverkstad, det var här i nummer 5 som pappa Lind startade den verkstad som sönerna skulle utveckla till ett namnkunnigt företag, känt långt utanför vårt samhälles gränser! På 1950-talet flyttade bröder och maskiner in i Bernhard Pålssons före detta lokaler och på 2000-talet flyttade maskinerna vidare till Råå Museum! Till glädje för många maskinfrälsta besökare.

Winni Björk Hammarbäck växte upp på Kapgatan, hennes far Oskar Björk var bror till Martin Björk, Padosas kapten och Eriks far. Oskar Björk valde också han havet för sin utkomst och seglade som kapten på Råwalls Nordia. Under en resa till Finland drabbades han av tyfus via smittad mjölk och dog ung 1932 på ett sjukhus i en norrländsk hamnstad. Havet var en hård arbetsplats. Det skulle det

komma ytterligare en påminnelse om för de boende i Kapgatan.

1940 omkom bröderna Karl och Anton Sandberg då de och brodern Olof var på väg hem med kvassen Wasa från Skäldeviken. Väster om Kullen gick den starka vinden över till storm. Jan Davidsson skriver dramatiskt i sin bok ”Det gamla Fiskeläget”, om hur en brottsjö svepte in över båten och tog med sig de två bröderna och några vadlinor som drogs in i propellern. Karl och Anton var chanslösa, de drogs ned i havet.

Marianne Mattsson berättar hur denna sorgliga historia berättades många år senare när hon växte upp. Det var en tragedi för såväl familj som grannar. Tyvärr inte unik.

Stackaresida, Djävulsö, Paradis

Vi kan nog sluta oss till att de negativa beteckningarna Stackaresida och Djävulsö hade dels med den sankta marken att göra och dels med svårigheten att ta sig från Lägena över ån. Det var besvärligt fram tills de riktiga broarna byggdes. Än idag är det inga fordon som kan ta sig över utan måste upp över ”landsvägsbron”. Man var likt fransmannen Dreyfus förvisad till en ö – Djävulsön. Vilket öde. Paradiset då? – Esket förstås, detta fantastiska naturområde, lite sankt javisst, men vilken flora och vilken fågelsång! Än går det att finna den rara klintsnyltrotten och många andra lite ovanliga växtgäster i våra trakter. En av Sveriges finaste ängar!

Stina Norling

Bilder från Råå Museums arkiv, från Hans-Ingar Greens släktalbum och från Karl-Gustav Nilsson, när annat inte anges.

Sommarens utställning – En samlares samlingar

Kjell Hansson förbereder sommarens utställning.

Ståtliga skeppsmodeller, porslin från namnkunniga fartyg, sjömansarbete, målningar, färjemodeller, lustiga souvenirer, tusentals bilder och vykort – vi talar om Kjell Hanssons omtalade privata museum som söker ny ”hemmahamn”. Till sommarens utställning på Råå Museum har Kjell med experters hjälp sammanställt en spännande blandning från olika områden.

Privata museer baserade på en entusiastisk samlares mångåriga intressen för vissa föremål är inte helt unikt. Det finns samlingar av tomtar, Karlskrona-porslin, glasflaskor, veteranbilar, förpackar... ja nästan allt du kan tänka dig kan bli en visningsvärd utställning dit andra engagerade samlare söker sig.

Samlandet i sig är ett intressant fenomen. Hur många samlarmässor som hålls i Sverige årligen, tror jag knappast att någon vet, men antalet aktiva samlare lär öka.

Kjell Hanssons Sjöfartsmuseum

”Välkommen till Kjell Hanssons Sjöfartsmuseum. Ring för visning”. Så står

det på presentationskortet, som jag fick av Kjell för några år sedan när jag skulle skriva om honom i Museitidningen, (nr1/2008). Jag var förvarnad, innan jag skulle besöka museet första gången, men jag var inte förberedd på det ”Sesam öppna dig” som mötte mig. Tala om juveler en hel del verkliga ”kronjuveler”!

Här finns allt och mer därtill och kanske bäst av allt här finns en kunnig och ivrig berättare – Kjell själv.

Hur började det? Det är väl en fråga som de flesta samlare får, speciellt när samlandet når de nivåer som Kjells har gjort. Hans intresse för allt som på något sätt berör fartyg, sjömän och världen runt

samheten. Detta är verkligen Helsingborgiania!

Kort, videofilm, dokumentation

När dörren till Kjell Hanssons samlingar öppnas är det föremålen som är iögonfallande. Men trots den imponerande mångfalden av stort och smått får vi inte glömma all tid som Kjell har lagt ner på att samla dokumentation kring "skepp och sjömån". Hans samling av kort, såväl fotografier som vykort, videofilmer och skriftlig dokumentation är imponerande. Kjell vet värdet av att ge föremålen en plats i sjöfartshistorien. Där skiljer sig Kjell från samlare som endast har föremålen i fokus. Och därför ska det bli spännande att se vilket urval som ska visas i sommar på

Monter med rederimärken.

dem har vuxit genom åren, små banaliteter samsas med fantastiska modellbyggen, många är Kjells egna verk, och tusentals föremål som på något sätt kan knytas till det maritima intresset.

"Turarummet" är välkänt både av dem som besökt Kjells museum och av dem som bara hört talas om det eller varit på visningar på Råå museum, dit en del föremål lånats ut i samband med utställningar. Kjell har ett nästan femtioårigt förflutet som anställd på LB, dagens SFL och hans lojalitet och intresse för det företags verksamhet går inte att ta miste på. För några år sedan beslöt SFL att deponera sina varvsmodeller och andra föremål knutna kring färjetrafiken i Kjells museum och själv har han genom åren samlat mycket material kring verk-

Råå Museum.

Vad vill du visa oss?

Frågan till Kjell är ganska självklar – "vad vill du visa oss på Råå Museum i sommar"?

Svaret är lika givet. – "Mycket av allt! Det kommer att bli föremål på alla våningsplan, i ett par av de röda montrarna på bottenvåningen, i montern på och modellrummet på mellanvåningen – Bryggan – och sedan kommer vi att bygga upp stor monter på ovanvåningen. Dessutom sätter vi upp skärmar där olika bildspel kommer att rulla."

Jag är extra nyfiken på de stora varvsmodeller knutna till Helsingborgs redrier, vilka jag vet att Kjell har, och så förstås färjetrafiken, får vi se de delarna av

ditt museum? Kjell lugnar mig, det blir verkligen en ordentlig uppmärksamhet på de gamla kända storheterna, Hillerström, Transmarin, Gorthon... Helsingborg sjöfarten kommer att spela en dominerande roll på Råå denna sommar. Men Kjell lovar att modellbyggen, sjömansarbete och ett urval från de flesta delar av hans tre (!)

museer kommer att finnas på plats den 1 maj.

Vilken härlig sommar det kan bli på Råå Museum i år! Välkomna.

Stina Norling
Foto: Sven Wittgren

Språket!

Nisses förträffliga lexikon har tagit en tillfällig paus men nu laddar vi upp för nya, gamla ord och uttryck. Vi har sammanfört Birgit Mattsson Assmundson och Nils Pålsson till en tankesmedja för att tillsammans tala om, och påminna varandra och oss om, alla ”goa” ord som våra förfäder och förmödrar här på Lägena brukade, innan rikssvenskan gjorde sitt intåg.

Så här över disk i Råå Handelsförening möttes de nog inte så ofta förr, handlingen överlät Nisse till hustru Edith, men Birgit, som lärde sig blanda Judits kryddsillskryddor under tidigt 50-tal vet allt som är värt att veta kring Handelsföreningens kunders preferenser. Det första mötet var givande, inte bara på grund av Birgits toscakaka, vi kan nog se fram emot en härlig ”språklåda” med mycket genuin kunskap.

Till hösten börjar vi! Välkomna med bidrag.

Bilden är tagen av Johnny B-son i Museets krympta version av Råå Handelsförening.

Sverige för dina fötter– vi synar kullerstensgatorna

Kullerstensgatorna möts, Patrullgatan och Fiskaregatan.

Rom har Via Appia antica, Råå har Patrull- och Fiskaregatorna, våra enda kvarvarande med kullersten lagda gator. I sällskap med två medlemmar från Geologklubben i Helsingborg Timo Johansson och Lennart Svensson har vi noggrant synat sten för sten och resultatet är häpnadsväckande. Tänk vad sten kan berätta...

Om kullerstensgator kan man tycka mycket. Man kan tycka ”om” eller man kan tycka ”illa om” beroende på om det är ett måste att balansera på det kullriga underlaget eller om man söker sig till gatorna på sin promenad ned till hamnen för att det är en glädje att gå där. Numera är Patrullgatan och Fiskaregatan de sista Råågator som har kvar sin drygt 150-åriga beläggning, men långt in mot mitten av förra seklet klapprade trätofflorna, släpades tunga stövelfötter och trippade högklackade damskor fram längs Långgatan, Matrosgatan och Storgatan/Rååvägen bland andra.

Det fantastiska med kullerstensgator är att de är byggda med material som skapats av naturens krafter och att varje sten har en historia att berätta, en historia som sträcker sig många miljoner år tillbaka i tiden. De stenar som finns i gatorna på Läget har rest långt i såväl tid som rum. – *”Ni har Sverige för era fötter”* fastslog en av de två kunniga amatörgeologer, som tillsammans med mig, gick dubbeltvika på spaning efter stenarnas historia. Men innan vi ger oss kast med enskilda skönheter och långväga gäster, måste vi reda ut kullerstensgatornas historia.

Tomtreglering år 1800

Ett ”modern” samhälle är beroende av ett fungerande gatunät. Det kan vi nog alla vara överens om. Råås båda Lägen, det Övre och det Nedre hade från sent 1700-tal till mitten av 1800-talet vuxit i såväl folkmängd som bebyggelse. Man byggde sina hus där det fanns lägligt utrymme så att man kunde få lite odlings-tomt kring husen och plats för några djur. Barn byggde gärna nära föräldrahemmet, syskon kunde bli grannar – så småningom kanske arga grannar och gränskonflikter kunde tära på släktgemenskapen.

Tomtgränser var lite på känn, gatunätet bestod mest av ”gatt” eller följde naturliga stigar mellan två platser till vilka många skulle ta sig. Ner till hamnen och genom samhället var huvudlederna. Grusiga vägar var det som gällde, höst och vår när regnen eller snösmältningen blötte upp underlaget var det en smutsig historia att ta sig fram.

År 1800 kom den första regleringen av mark i samhället, vi talar fortfarande om Övre och Nedre Läget, allt utanför var ännu inte riktigt att räkna med. Gårdstomterna mättes upp och man skiljde på gatumark och tomtjord. Odlingsmark utanför husbebyggelsen delades upp i lotter

och skiften och fördelades mellan husen. Många lade upp stengärden för att markera sin tomtgräns. Och stenen hämtade man så nära som möjligt, vid stranden och på närbelägen mark.

1847 – beslut om stensatta gator

När mitten av adertonhundratalet närmade sig var Råå ett dynamiskt samhälle och man började se fram mot den goda ekonomiska utveckling som väntade runt hörnet, eller rättare på havet och i havet. Fiskebåtarna blev större och rejälare och kunde bärga allt större fångster, träskutorna växte till i storlek och bringade inkomster till driftiga sjöfarare. Snart skulle hamnen byggas, fyren etableras och inloppet muddras.

På landbacken var det dags för mera ordning och reda. 1847 träffades en överenskommelse mellan husägarna om vårt samhälles väghållning. Varje husägare fick ansvar för gatuunderhåll i proportion till sin jordränta, alltså den skatt som baserades på markinnehavet. Representant för lantmäteriet besiktiga de vägnät som spontant vuxit fram och man bestämde vilka gator som skulle stensättas och vilka som endast kunde grusas. Några protesterade, men lantmätaren stod på sig

1 000 – klubben

Är du medlem i vår Tusenklubb? Många är det, men vi vill gärna bli flera.

Tusenklubben startades för fem år sedan när museet fått sin nya fräscha inredning på nedre plan. De sex röda montrarna, museets hjärta, sponsras av företag i vår närhet, i år börjar en ny femårs period för dem. Den blåa navigationsmontern har blivit medlemmarnas angelägenhet. De små mässingsplattorna på monterns bakre vägg med namn på de som är tusenklubbare fylls på hela tiden, och Museiföreningen är tacksam för alla bidrag.

Hur blir man medlem? Sätt in 1 000 kr på museets bangiro, på platsen för meddelande skriver du det namn som ska stå på skylten. Det kan vara ditt eget namn, familjens namn, namn på någon du vill hylla eller minnas. På vår vägg finns såväl hyllning till silverbröllopspar som ”minne” av föräldrar och äldre generationer.

med hänvisning till samhällets ”snygghet och trefnad”. Dessutom skulle området närmast husen och gårdsplanen stensättas. Fortfarande är den stora stensättning- en framför Patrullgatan 18 stadigt intakt, och flera gårdar har behållit sina stensatta områden.

Gemensam uppgift efter 1889

Råå utvecklades kraftfullt och lade sig till med viss kaxighet – redan då! Man kan tala om en ”take-off” under 1800-talets andra hälft, alltså en tillväxt som likt ett lyftande plan efter en startsträcka accelererar och snabbt stiger i höjden. Vi blev municipalsamhälle och samhällets styrelsemän började så smått skymta stadsprivilegier vid horisonten. Nu måste det bestämmas. Bland viktiga beslut som klubbades var att tillsätta egen byggnadsnämnd och en byggnadsordning för samhället. Då beslöts också att stensättning av viktiga gator var en gemensam uppgift för alla men att husägarna hade ansvar för renhållning och snöröjning utanför sina hus.

Kaptensgatan eller Hamngatan som den hette innan vi inkorporerade med Helsingborg – där flög alla stadsdrömmar sin kos – hade tidigt satts med kullersten, men denna huvudgata ner till hamnen fick i stället storgatsten 1918, samma som fortfarande fungerar. Långgatan en annan viktig gata hade kullerstens beläggning långt in på 1900-talet liksom Matrosgatan. Ni minns kanske bilden i förra numret av tidningen där Cecil Rausing, som nybliven student, fotograferats på den fint stensatta gatan. Både Patrullgatan och Fiskaregatan var viktiga transportvägar ner till hamnen och ner till skeppshandel och värdshus. Nuvarande Varvsgatan, Östra Hamngatan, var länge vattenfylld, Salthon kallad och inte framkomlig förrän den fyllets igen i slutet av 1800-talet.

Successivt förändrades gatubeläggningen, små huggna gatstenar med rimligt plan yta och så småningom asfalt ersatte kullestenarna. Men Patrull- och Fiskaregatorna är ännu intakta, och nu ska vi skärskåda dessa fascinerande stråk.

Man tager vad man haver...

Alla vägar bär som bekant till Rom, och bland de mesta kända som leder dit, och ifrån, är via Appia antica, den stiligst stensatta väg som byggdes på 300-talet före Kristus och som fortfarande lockar såväl turister som bilar, men all sten, den svarta vulkaniska basalten, kommer från ett område, Albanerbergen.

Patrullgatan och Fiskaregatan har inte tusenåriga anor, de har bara cirka hundra femtio år ”på nacken” och de turister som lockas hit kommer för atmosfärens skull, pittoreska gator! Men ”våra” gator konkurrerar lätt ut den romerska, de är lagda med oändligt mycket mera spännande stenar, stenar som har något att berätta.

Det har sagts av Curt Persson, Jan Davidsson och andra att när påbudet att ansvara för viss del av gatubeläggningen föll på enskilda markägare så tillgrep man sten från sina gårdsgårdar och använde dem. Det stämmer säkert men alla stenarna kom ju ursprungligen någon annan stans ifrån. Sten hämtar man alltid på närmaste ställe. Ingen vill bära långt i onödan. Så var fanns sten? I det egna markområdet kanske och givetvis längs stranden. Vid den här tiden var dagens Missionsgata en del av Långgatan som här dels fortsatte ned mot Hamngatan/Kaptensgatan dels svängde höger ända ned till stranden, där klappersten och grovsand hämtades.

Det som är mest fascinerande är hur långt stenen har färdats innan den kom hit! Hur den en gång för många miljoner år sedan har bildats och hur den vid någon

av istiderna har förts ned till våra trakter. Nu ligger de här, stenar från Dalarna, Småland, Halland, Åland och Östersjön. Jodå det finns även sten från Skåne. Det finns sten som är upp mot 100 miljoner år gamla, det finns... nej nu slår vi ihop läroboken och ger oss ut i verkligheten.

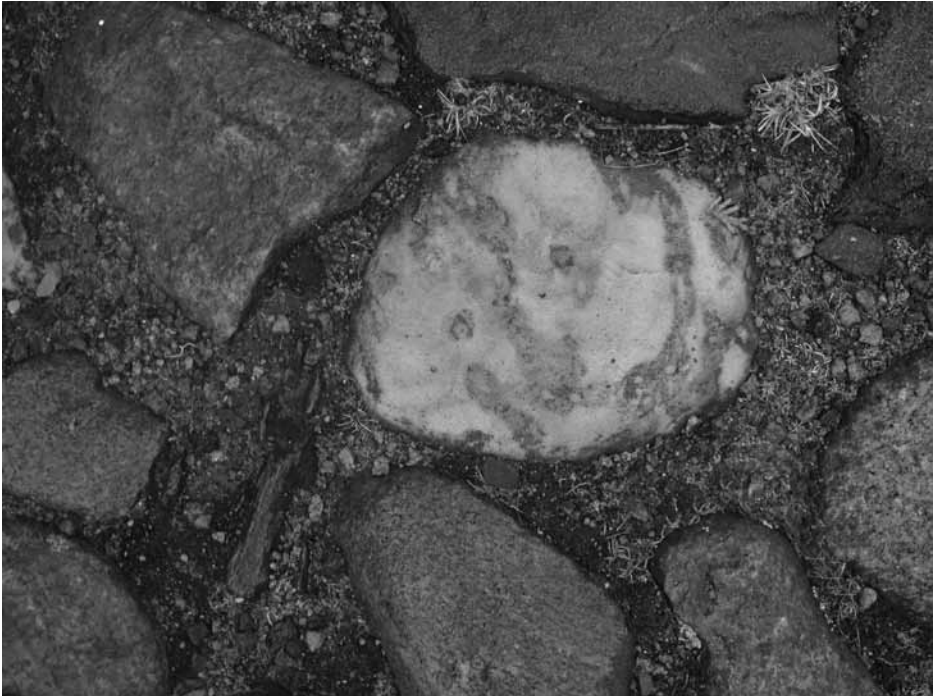
Stenarna berättar...

Två erfarna och skickliga amatörgeologer från Geologiklubben i Helsingborg, Timo Johansson och Lennart Svensson, har hjälpt oss att noga syna stenarna i våra kullerstengator. Till och med dessa erfarna män konstaterade att det blev en spännande vandring i en vardagsmiljö som vi sällan stannar till inför.

Vi startar där Patrullgatan mynnar ut mot hamnen och går norr ut. Vi hinner endast några steg när Timo Johansson böjer sig ner och pekar på en brokig sten

och säger ”breccia”. Vi ser hur stenen är ”hopläkt”, hur sprickor i stenen har fyllts ut med annat material som bildar ore-gelbundna vita strängar. Jag hinner inte räta på ryggen förrän nästa trevliga sten pekas ut, en långväga gäst ligger utanför Patrullgatan 2, just där huset har sin sydgavel. En mjukt rundad matröd sten med små ljusa prickar av fältspat korn, det är en dalaporfyr och det ska visa sig att det finns flera när vi fortsätter norrut. Här finns också vackert röd Östersjö porfyr, och där minsann just vid brunnslocket utanför nr 5 hittar vi Påskalavik porfyr. En smålänning på Råås gator!

Porfyr, är inte det jättefint? Man har ju sett blankslipade föremål, ljusstakar, saltkar och dyrbara prydnadsföremål på antikmässor och i Antikrundan? Nja, gå nu inte och bryt upp gatans stenar, den exklusiva porfyren kommer ofta från

Kambrisk sandsten med sandmask fossil, Patrullgatan.

Älvdalen eller Bergslagen. Och de stenar som exponerats i öppen dager i flera tusen år är knappast slipbara.

Kommer ni ihåg sandormarna i höstens tidning? Nu pekar Timo på en blekt gråvit sten med mörka slingriga mönster – en kambrisk sandsten med maskgångar!!! Rester/avtryck av två sandmaskar som levt för miljontals år sedan, här mitt på gatan. Hur spännande är inte det!

Ögongranit, hallandsgnejs och skånsk basalt

Utanför nr 5 är det så dags att stanna upp, här hittar vi den ena märkligheten efter den andra. Nära brunnslocket ligger den omtalade påskallavik-porfyren, men här finns också rapakivi från Åland och en rejäl sten av ögongranit. Graniten är en vulkanisk bergart och Lennart Svensson,

som är kemist, förklarar hur stenen bildats i vulkanens magmakammare och hur bitar av fältspat (tror jag han sa') smälts in i graniten.

Jag pekar på en köttfärsliknande sten och får veta att det är kaliumfältspat som ger så intensivt röd färg. Men röd är också Östersjö porfyren, och mörkt men matt röd är en sandsten från Kalmarområdet.

De större stenarna som är utlagda i början av Patrullgatan, lagda för att underlätta för rulleborens framfart har också de ett blandat ursprung. Här finns bandgnejs från Halland och flerfärgad granit, stenar från veckade bergkedjor och stenar med kiselgångar. Och så finns här basalt från skånska vulkanutbrott, troligen från Söderåsens en gång lavasprutande vulkaner.

Jag måste erkänna att jag är helt tagen av mina kunskapsrika guider, de visar

Ögongranit vid brunnslocket, Patrullgatan 5.

Timo Johansson och Lennart Svensson upptäcker granater på Fiskaregatan.

och berättar. Lennart lägger sig ner på knä och synar noga en skönhet i gatan, en dörr öppnas och någon undrar vad vi har för oss. Vi förklarar hur glada de ska vara som har hela Sverige utanför sin dörr... tveksamt om de delar vår entusiasm.

Granater och grön epidot

Dags att vika in på Fiskaregatan, efter att först ha kastat en beundrande blick på den stensatta gården till Patrullgatan 18.

Mönstret upprepar sig, porfyryr, sandsten, basalt ett fåtal flintor och så vidare men här hittar vi också grävackor och fläckig hornblände. Stenar som en gång troligen hämtats vid stranden ligger väl nedpackade och slitna av många klampande och trampande fötter. Men nu hittar vi ett par riktiga ”juveler”.
Ned på knä och fram med förstoringsgla-

set. Titta där på gatan mellan nr 10 och nummer 5 ligger två stenar med granater! Ja faktiskt, men nej, de håller inte smyckekvalitet. *Granatamfibolit* är det exakta namnet. Visst är det roligt att de finns här. Var kan de komma ifrån? Kul-laberg kanske?

Här finns en annan sten som är populär bland dem som slipar och säljer vackra stenar till smyckekonstnärer. Det finns flera här på gatorna. Det är stenar av bergarter som vid någon tidpunkt spruckit och där sprickorna fyllts med mineraler med avvikande färg. Här har grön epidot trängt in och bildar en vacker färgavvikelse, kontrasten mellan den rödaktiga modersten och den gulgröna mineralgången är markant. En van slipare kan få fram en riktigt dekorativ sten och mönstret varierar från sten till sten.

Vi låter dessa rara fynd sätta punkt för vår vandring även om det finns massor kvar att se och lära. Våra nyfunna vänner kan nog tänka sig att återvända och vandra med intresserade i gatorna. Detta är en annan sorts kultur och kunskap än den vi på museet brukar syssla med. Men det är i högsta grad vår angelägenhet. Här har våra, fiskare och sjöman, handelsmän och släpande kvinnor vandrar på de stenar vi nu kan njuta av.

Gå gärna in på Geologiklubbens hemsida, www.geohbg.se och på museets hemsida. Vi berättar om vi kan ordna en gemensam vandring, kanske i augusti/ september.

Namn, jag noterade under vår vandring:

Amfibolit med hornblände
Bandgnejs, Halland
Basalt
Bergartsgränser
Breccia

Dalaporfyr
Epidot
Flinta
Gnejs
Granatamfibolit
Granit, Ögongranit
Hornblände
Kaliumfältspat
Kalmar sandsten
Kambrisk sandsten,
med och utan fossil
Kisel
Påskallavik porfyr
Rapakivi, Åländsk
Östersjö porfyr

Uppgifter om årtal och avtal är hämtade från Bevarande plan för Råå 1991.

Stina Norling

**Foto: Johnny r Bengtsson
och Råå Museums arkiv**

Ge & Få

Ge av din tid till museet och få gemenskap och en rolig sysselsättning! Som du vet är Råå museiförening till för att vi ska kunna driva och utveckla Råå museum. Alla arbetar oavlönade, vi ger vår tid för att såväl vår egen som kommande generationer ska kunna fortsätta att ta del av den livskultur som byggt vårt samhälle. Tillbaka får vi mycket glädje och trevliga stunder med andra medlemmar och med besökare.

Men vi behöver flera som vill arbeta med oss! Här finns uppgifter för alla. Några timmar i vår reception, arbete med arkiv, enkla forskningsuppgifter, kaffekokning Som det brukar heta, det är bara den egna fantasin som sätter gränser.

Kom på årsmötet och tala med oss, eller ring, eller skicka e-post. Välkommen!

Rättelse

I höstens tidning där Matrosgatan stod i fokus tillskrev jag kapten Olof Bengtsson fel hustru. Jag gifte bort honom med "Betty" dotter till Per Reinhold. Förlåt, det skulle vara Maria, också hon dotter till Anna Christina och Per Reinhold. Tack Karin, barnbarn till paret Bengtsson för att du hörde av dig.

Årsredovisning

RESULTATRÄKNING FÖR INKOMSTÅRET 2010

INTÄKTER	<u>2009</u>	<u>2010</u>
Medlemsavgifter	52.650,00	83.325,00
Entréavgifter	73.550,00	60.120,00
Entréavgifter grupper, guidning	31.950,00	40.850,00
Försäljning böcker, kort etc.	47.240,00	59.499,00
Försäljning kaffe, lotterier etc	27.617,75	27.420,00
Bidrag medlemstidningen	23.600,00	22.037,75
Bidrag Hbg kommun	100.000,00	100.000,00
Övriga ersättningar och bidrag	<u>1.452,75</u>	<u>11.683,50</u>
SUMMA INTÄKTER	358.060,50	404.935,25
KOSTNADER		
Aktivitetskostnader	25.265,50	25.442,50
Inköp av varor för försäljning	31.604,15	22.376,70
Förbrukningsmaterial, inventarieunderhåll	<u>3.101,50</u>	<u>5.062,65</u>
	59.971,15	52.881,85
<u>Administrationskostnader</u>		
Kontorsmaterial, porto, telefon etc	22.820,25	26.064,40
Medlemstidningen	39.765,00	40.334,00
Representation, uppvaktningar	3.528,00	4.003,00
Marknadsföring, informationsmaterial	37.747,75	35.040,00
Utställningar	50.938,50	14.184,00
Föreningsavgifter, utbildning etc	<u>1.500,00</u>	<u>1.943,25</u>
	156.299,50	121.568,65
<u>Driftskostnad för fastigheten</u>		
Tomtarrende	9.100,00	8.844,00
El, vatten och avlopp	51.248,00	49.210,00
Larmkostnader	31.737,00	26.404,00
Försäkringspremier	21.041,00	21.182,00
Underhåll o komplettering av inredning	14.327,90	29.123,50
Avsatt till reparation	<u>0</u>	<u>115.000,00</u>
	127.453,90	249.763,50
SUMMA KOSTNADER	- 343.724,55	- 424.214,00
RESULTAT FÖRE AVSKRIVN O FINANSPOSTER	14.335,95	- 19.278,75
Årets avskrivningar	<u>- 228.800,00</u>	<u>- 198.800,00</u>
RESULTAT EFTER AVSKRIVN O FINANSPOSTER	- 214.464,05	- 218.078,75
<u>Finansiella kostnader och intäkter</u>		
Ränteintäkter, reavinster	8.485,37	11.945,92
Räntekostnader och bankavgifter	- 2.838,00	- 3.756,00
Under året erhållna donationer och bidrag	15.454,69	60.350,00
1000 - klubben	<u>2.000,00</u>	<u>2.000,00</u>
	23.102,06	70.539,92
ÅRETS RESULTAT	- 191.361,99	- 147.538,83

BALANSRÄKNING PER 2010-12-31

	<u>2009</u>	<u>2010</u>
TILLGÅNGAR		
<u>Anläggningstillgångar</u>		
Byggnader	3.733.544,00	3.733.544,00
Byggnader, motorhall	1.160.823,50	1.160.823,50
Byggnadsinredning	724.486,00	555.002,00
Larm- och åskledaranläggning	<u>36.055,00</u>	<u>30.255,00</u>
	5.654.908,50	5.479.624,50
<u>Omsättningstillgångar</u>		
Kontantkassor	12.648,00	6.303,50
Bankmedel	285.108,20	440.451,14
Värdepappersfonder, aktier	1.130.607,80	1.130.611,53
Förutbetalda kostnader	<u>8.961,00</u>	<u>5.757,00</u>
	1.437.325,00	1.583.123,17
<u>Donationsmedel</u>		
Ruben Rausings legat	<u>303.585,31</u>	<u>303.585,31</u>
	303.585,31	303.585,31
SUMMA TILLGÅNGAR	7.395.818,81	7.366.332,98
SKULDER OCH EGET KAPITAL		
<u>Kortfristiga skulder</u>		
Förutbetalda intäkter/upplupna kostnader	<u>73.353,00</u>	<u>191.406,00</u>
	73.353,00	191.406,00
<u>Eget kapital</u>		
Ingående behållning	7.513.827,80	7.322.465,81
Årets resultat	<u>- 191.391,99</u>	<u>- 147.538,83</u>
	7.322.465,81	7.174.926,98

Inte utan "min" fiskmåsar!

Kan ni tänka er Råå utan fiskmåsar! Nä, jag tänkte väl det. Visst låter det, visst "skits" det, min farmor, som jag aldrig hann träffa, lär ha matat dem vid behov men ständigt förmanat – "skit inte på mitt stänge!" (stänge = staket eller plank).

Råås identitet som pittoreskt "Läge" behöver sina fiskmåsar. Utan våra sjöfåglar är vi "som alla andra" och det har väl vi Råå-bor aldrig velat acceptera.

Så kära vänner, klaga inte på våra grävita skönheter trots att de låter och...

INFO-SIDAN

Museum på museet

Delar av Kjell Hanssons fantastiska samlingar kommer att glädje alla besökare denna sommar. Med experters hjälp har vi gjort ett urval för att kunna presentera denne entusiastisk samlares livsverk. Kom, titta, häpna!

Kjell och Råå museiförening kommer att under säsongen arrangera temahelger och specialvisningar.

Håll koll på vår hemsida! Säsongstart: 1 maj.

Öppettider 2010

1 maj – 19 juni:

onsdag 17 – 19

lör-, sön-, och helgdag 13 – 17

21 juni – 21 augusti:

onsdag 13 – 19

tisdag, torsdag – söndag 13 – 17

Midsommarafton, midsommandag stängt

24 augusti – 28 september:

onsdag 17 – 19

lördag – söndag 13 – 17

5 oktober – 7 december:

onsdag 17 – 19

Entré 40:- för vuxna. Fri entre för barn och ungdomar upp till 18 år.

30 kr för studerande med CSN-kort.

Skolklasser från Helsingborgs kommun har specialavtal.

Guidning för skolklasser, tidsbeställning hos Mona Green 042-20 43 44 eller e-post.

Guidade visningar för grupper tidsbeställs hos Siv Olsson 042-26 26 88 eller e-post.

Råå Museum för fiske och sjöfart

Hamnplan, 252 70 Råå

Tel 042-261131

Bankgiro 5601-4681

E-post info@raamuseum.se

Web www.raamuseum.se

KULTUR

ett nöje och ett måste

MUSEITIDNINGEN

Redaktör: Stina Norling, Mellangatan 2, 25270 Råå. Tel 042-26 03 56.

Redigering: Cal Åström

Kallelse till årsmöte

Dags för årsmöte i Raus församlingsgård med ingång från Kielergatan 25

Tisdagen den 22 mars kl 19.00

Efter årsmötesförhandlingar, rapporter och information serverar vi, som alltid, kaffe och något gott att äta. Och sedan blir det "underhållning"!

30:-, inklusive förtäring. Lotterier.

Kvällens föredrag: Ge oss din berättelse!

Museitidningen är inne på sin 28:e årgång och hoppas på ett fortsatt gott liv, men vi behöver hjälp, vi vill ha din och dina förfäders berättelser.

Under åren har A R Råwall, Harry Perborn, Jan Davidsson, Curt Persson, Otto von Friesen, Åsa Rausing Roos och många flera intervjuat äldre Rååbor och vidareberättat deras livshistorier i olika form, i tidningen, i böcker eller till vårt arkiv.

På årsmötet ska vi, Nils Pålsson och jag, Stina Norling försöka underhålla er med såväl sköner som sanna historier om gamla färgstarka Rååbor. Både om dem vi redan har skrivit och om dem som står på önskelistan.

Välkände A R Råwall skrev ner många Rååbors berättelser.